Regionshuset
Viborg
Psykiatri- og Socialstaben
Skottenborg 26
DK-8800 Viborg
Tel. +45 8728 4003
www.regionmidtjylland.dk
d. 3.12.2008

Anvendt tvang efter psykiatriloven i 2007

1. Indledning

Det retlige grundlag for frihedsberøvelse og anvendelse af anden tvang i forbindelse med indlæggelse, ophold og behandling på psykiatrisk afdeling findes i psykiatriloven med tilhørende bekendtgørelser og vejledninger. Et hovedformål med loven er at styrke sindslidende patienters retssikkerhed. Loven bygger på mindste middels princippet og har samtidig til formål at begrænse og om muligt forebygge anvendelsen af tvang.

Region Midtjylland har pr 1. januar 2007 overtaget ansvaret for driften af de psykiatriske afdelinger i regionen med en samlet sengekapacitet på aktuelt 538 psykiatriske senge.
Der er nærmere redegjort for de psykiatriske afdelingers anvendelse af tvang efter psykiatriloven i 2007 i dette notat. Redegørelsen er baseret på Sundhedsstyrelsens publikation "Anvendelsen af tvang i psykiatrien i 2007", som udkom i november 2008 samt egne træk fra Sundhedsstyrelsens database over tvangstal.

Med psykiatriplanen er det fastlagt, at der én gang årligt skal fremlægges en oversigt over anvendelsen af tvang for regionsrådet.

2. Psykiatriloven

Psykiatriloven pålægger sygehusmyndigheden at tilbyde sygehusbehandling og pleje, som svarer til god psykiatrisk sygehusstandard, herunder med hensyn til de bygningsmæssige forhold og personalenormering, mulighed for udendørs ophold samt beskæftigelse, uddannelses- og andre aktivitetstilbud.

Psykiatriloven fastslår, at tvang ikke må benyttes, før der er gjort, hvad der er muligt, for at opnå patientens frivillige medvirken.
Anvendelse af tvang er reguleret i psykiatriloven , som beskriver de forskellige tvangsforanstaltninger, men også de betingelser, hvorunder foranstaltningerne kan finde anvendelse. Loven indeholder en lang række regler til beskyttelse af den enkelte patients sikkerhed og retsstilling. Således findes der regler om patientrådgivere, der skal beskikkes ved enhver form for tvangsanvendelse efter psykiatriloven, regler om regelmæssige revurderinger, fast vagt og regler om klagevejledning, klagebehandling ved det psykiatriske patientklagenævn m.v. Hvis en tvangsfiksering udstrækkes i længere tid end 48 timer, skal en speciallæge, der ikke er ansat på det pågældende psykiatriske afsnit, hvor indgrebet finder sted, som ikke har ansvaret for patientens behandling, og som ikke står i et underordnelsesforhold til den behandlende læge, foretage en vurdering af spørgsmålet om fortsat anvendelse af tvangsfiksering.

Enhver anvendelse af tvang skal registreres i afdelingens tvangsprotokol med angivelse af indgrebets nærmere indhold og begrundelse. Tvangsforanstaltningerne indberettes løbende til Sundhedsstyrelsen i elektronisk form.

3. Minimering og forebyggelse af tvang

Der sker løbende uddannelse af nyt personale i psykiatriloven, og der arbejdes kontinuerligt med at monitorere udviklingen i tvangsanvendelsen og udvikle metoder til begrænsning af tvang og forbedring af den patientoplevede kvalitet. En stor del af de psykiatriske afdelinger i Region Midtjylland har indgået i det nationale gennembrudsprojekt vedrørende tvang i psykiatrien. Dette har givet et løft metodemæssigt, som søges fastholdt i arbejdet med at forebygge og minimere tvang. I 2005 modtog Regionspsykiatrien i Herning den gyldne skalpel fra Dagens Medicin for resultaterne vedrørende nedbringelse af brugen af tvangsfiksering. Afdelingernes arbejde med at forebygge og minimere tvang drøftes fast mellem driftsledelsen og de enkelte afdelingsledelser på årets dialogmøder på grundlag af opgørelser over indberettet tvang.

4. Anvendt tvang i psykiatrien i Region Midtjylland 2006-2007

Det fremgår af Sundhedsstyrelsens rapport "Anvendelsen af tvang i psykiatrien 2007, november 2008, at der på landsplan siden 2003 har været et næsten uændret antal psykiatriske patienter, der årligt berøres af tvang efter psykiatriloven. Det samme er tilfældet på de psykiatriske afdelinger i Region Midtjylland.

Der var i Region Midtjylland i 2007 i alt 1.138 personer, som blev udsat for en eller flere former for tvangsanvendelse efter psykiatriloven. Dette svarer til landsgennemsnittet på 0,9 pr. 1000 indbyggere.

Sundhedsstyrelsens tal viser tilsvarende at 5.125 eller 21,2% af alle indlagte psykiatriske patienter i Danmark var berørt af tvang i 2007. I Region Midtjylland var tallet 21,9 %.

På baggrund af Sundhedsstyrelsens statistik er den registrerede tvang i nedenstående oversigt opgjort for henholdsvis de 3 voksenpsykiatri distrikter, Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center for både 2006 og 2007.

Opgørelsen er opdelt på de fire kategorier af tvangsanvendelse, som psykiatriloven giver mulighed for:

- frihedsberøvelser
- tvangsbehandlinger
- fysisk magtanvendelse/fiksering, og
- beskyttelsesforanstaltninger

Anvendelse af Tvang i Psykiatrien i Region Midtjylland 2007

regionmidtjylland midt	Distrikt Syd		Distrikt Vest		Distrikt Øst		BUC		Region Midtjylland	
	Antal	Personer	Antal	Personer	Antal	Personer	Antal	Personer	Antal	Personer
Frihedsberøvelse										
Tvangsindlæggelse	74	62	177	154	265	222	55	40	571	478
Tvangstilbageholdelse	67	60	182	145	231	166	36	26	516	397
Tvangsbehandling										
Medicinering	1146	17	1728	31	1968	65	158	9	5000	122
ECT	3	1	53	8	106	14	0	0	162	23
Ernæring	0	0	86	4	107	6	100	4	293	14
Legemlig lidelse	15	10	45	19	46	17	17	6	123	52
Fiksering/magtanvendelse										
Bælte	238	59	293	97	1340	219	135	40	2006	415
Remme	239	50	105	53	641	139	104	29	1089	271
Fastholden	22	12	373	100	633	170	288	41	940	249
Beroligende medicin	173	64	373	100	633	170	38	17	1217	351
Døraflåsning	27	22	99	63	223	140	22	15	371	240
Personlig skærmning	3	3	4	4	25	21	5	4	37	32
Beskyttelsesforanstaltning	1	1	27	19	60	30	0	0	88	50

Kilde: www.statistik.sst.dk – udtræk foretaget november 2008

Anvendelse af Tvang i Psykiatrien i Region Midtjylland 2006

regionmidtjylland midt	Distrikt Syd		Distrikt Vest		Distrikt Øst		BUC		Region Midtjylland	
	Antal	Personer	Antal	Personer	Antal	Personer	Antal	Personer	Antal	Personer
Frihedsberøvelse										
Tvangsindlæggelse	67	59	153	140	285	226	53	42	558	467
Tvangstilbageholdelse	90	73	163	116	215	164	27	24	345	377
Tvangsbehandling										
Medicinering	1036	19	1916	43	2510	58	392	3	5854	123
ECT	12	3	25	7	122	20	0	0	159	30
Ernæring	6	2	440	7	0	0	31	2	477	11
Legemlig lidelse	89	9	38	10	106	25	5	3	238	47
Fiksering/magtanvendelse										
Bælte	121	44	366	93	1161	202	201	32	1849	371
Remme	226	64	131	57	553	126	80	15	990	262
Fastholden	68	22	213	94	401	146	138	34	820	296
Beroligende medicin	261	65	310	95	629	179	57	24	1257	363
Døraflåsning	38	27	65	47	98	86	14	10	215	170
Personlig skærmning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beskyttelsesforanstaltning	3	2	20	16	41	30	0	0	44	48

Kilde: www.statistik.sst.dk

4.1 Frihedsberøvelse

Tvangsindlæggelse og tvangstilbageholdelse kan efter psykiatriloven alene finde sted, når en patient er sindssyg eller befinder sig i en tilstand, der svarer til sindssyge. Det skal samtidig være uforsvarligt ikke at indlægge eller tvangstilbageholde patienten for at give behandling, fordi mulighederne for helbredelse eller bedring ellers vil blive væsentligt forringet, eller fordi personen er til væsentlig fare for sig selv eller andre. Hvis en patient efter indlæggelse ønsker sig udskrevet og de nævnte betingelser for tvangsindlæggelse er opfyldt, skal tvangstilbageholdelse iværksættes.

Det fremgår af oversigten, at der i 2007 blev tvangsindlagt i alt 478 patienter og tvangstilbageholdt 397 patienter på psykiatrisk afdeling i Region Midtjylland. Der er tale om et næsten uændret niveau i forhold til 2006.

Det skal bemærkes, at Psykiatrien ikke har indflydelse på antallet af tvangsindlæggelser, idet tvangsindlæggelse gennemføres på foranledning af en ekstern læge normalt den praktiserende læge eller vagtlægen, der tilkaldes af den syges nærmeste eller andre.

4.2 Tvangsbehandling

Hvis det mod patientens vilje er nødvendigt at give psykiatrisk behandling, kan tvangsbehandling ske, når betingelserne for frihedsberøvelse er opfyldt. Tvangsbehandling kan omfatte medicinering, behandling med ECT (elektrostimulationsbehandling), tvangsernæring og tvangsmæssig behandling af legemlig lidelse.

Som det fremgår af oversigten, er antallet af registrerede tvangsmedicineringer stort i forhold til antallet af behandlede patienter. Dette skyldes, at registreringen omfatter hver enkelt medicinindgift, der under patientens protest sker som led i en ordineret behandlingsserie. Tallene bør derfor altid sammenholdes med antallet af patienter, der er behandlet med medicin under tvang. Dette antal udgjorde i 2007 122 patienter mod 123 patienter i 2006.

Antallet af tvangsmedicineringer har på regionsplan været faldende fra 5854 tilfælde i 2006 til 5000 tilfælde i 2007. I Distrikt Syd har tallet dog været stigende fra 1036 tvangsmedicineringer mod 1146 tvangsmedicineringer i 2007. Dette skyldes primært, at 300 tilfælde kan tilskrives en enkelt patient.

ECT-behandling er en virksom og til tider livreddende behandlingsform, der hovedsageligt anvendes i forhold til patienter med meget svære depressioner og manier. Langt hovedparten af alle gennemførte behandlinger med ECT er frivillige behandlinger. Af samtlige 412 patienter, som modtog ECT-behandling i Region Midtjylland i 2007, blev 23 patienter behandlet under tvang. Det tilsvarende tal i 2006 var 30 patienter. ECT kan kun anvendes under tvang i livstruende situationer.

Tvangsernæring forekom i 2007 i forhold til i alt 14 patienter mod 11 patienter i 2006. Antallet af gennemført ernæring under tvang var omvendt kun 293 i 2007 mod 477 tilfælde i 2006. Dette skyldes, at der i 2006 var indlagt to patienter i Distrikt Vest med meget selvskadende adfærd herunder spisevægring, som i en periode blev tvangsernæret 4-5 gange dagligt.

Behandling af legemlig lidelse under tvang blev i 2007 gennemført i forhold til 52 patienter mod 47 patienter i 2006. Det har eksempelvis drejet sig om behandling af insulinkrævende diabetes.

4.3 Fysisk magtanvendelse/fiksering

Fysisk magtanvendelse/fiksering omfatter en række tvangsforanstaltninger herunder fiksering med bælte og evt. remme, fysisk fastholdelse, beroligende medicin, døraflåsning og personlig skærming.

Fiksering med bælte og evt. remme kan efter psykiatriloven anvendes forbigående for at afværge, at patienten udsætter sig selv eller andre for en nærliggende fare for skade på legeme eller helbred, eller hvis patienten forfølger eller på anden måde groft forulemper medpatienter eller øver hærværk af ikke ubetydeligt omfang.

Der blev i 2007 anvendt bælte og remme i forhold til henholdsvis 415 og 271 patienter. Det er en mindre stigning i forhold til 2006, hvor der blev anvendt bælte og remme i forhold til henholdsvis 371 og 262 patienter. Også antallet af gennemførte fikseringer er steget en smule. Således blev gennemført 2.006 bæltefikseringer i 2007 mod 1.849 bæltefikseringer i 2006.

Få meget svært syge patienter, kan tegne sig for et stort antal fikseringer. Eksempelvis tegner en enkelt patient i Distrikt Syd sig i 2007 alene for 72 tilfælde med brug af remme.

Som følge af en målrettet indsats er antallet af længerevarende bæltefikseringer over 48 timer generelt faldende. Som det fremgår af nedenstående oversigt lå Region Midtjylland i 2007 ifølge Sundhedsstyrelsens tal henholdsvis lige under og lige på landsgennemsnittet med hensyn til antal bæltefikserede personer og antal bæltefikseringer over 48 timer.

Personer bæltefikserede i over 48 timer fordelt på regioner i 2007

Region	Antal personer	Antal personer per 10.000 indbyggere
Region Hovedstaden	138	*0,86*
Region Sjælland	44	*0,54*
Region Syddanmark	87	*0,74*
Region Midtjylland	72	*0,60*
Region Nordjylland	28	*0,48*
Landsgennemsnit		***0,69***

Bæltefikseringer af over 48 timers varighed fordelt på regioner:

Region	Antal fikseringer	Antal fikseringer per 10.000 indbyggere
Region Hovedstaden	208	*1,30*
Region Sjælland	73	*0,90*
Region Syddanmark	131	*1,11*
Region Midtjylland	131	*1,09*
Region Nordjylland	45	*0,78*
Landsgennemsnit		***1,09***

Psykiatriloven giver mulighed for fysisk fastholdelse af en patient og om fornødent med magt føre denne til et andet opholdssted på sygehuset, når patienten udsætter sig selv eller andre for en nærliggende fare for skade på legeme eller helbred, eller hvis patienten forfølger eller på anden måde groft forulemper medpatienter eller øver hærværk af ikke ubetydeligt omfang

Der blev i 2007 udøvet fastholdelse i forhold til 249 patienter på regionens psykiatriske afdelinger. Antallet var 296 – altså lidt højere i 2006.

Psykiatriloven giver adgang til, at en læge kan beslutte, at en patient om fornødent med magt, skal have beroligende medicin, hvis dette vurderes at være af afgørende betydning for bedring af en meget urolig patients tilstand.
Der blev i 2007 givet beroligende medicin under tvang til 351 patienter. Antallet var 363 patienter i 2006.

Over for frihedsberøvede patienter kan der anvendes den magt, som er nødvendig for at sikre deres fortsatte tilstedeværelse på afdelingen, herunder aflåsning af døre i afdelingen. Fra. 1. januar 2007, er det muligt efter psykiatriloven at aflåse døren til en del af en afdeling, mens det tidligere kun var muligt at aflåse afdelingens yderdør. Døraflåsning kan også anvendes som beskyttelsesforanstaltning i forhold til patienter, der utilsigtet udsætter sig selv for væsentlig fare. Lukkede afdelinger som f.eks. retspsykiatriske afdelinger er konstant aflåste og foretager således ingen registrering af aflåsningen.

Der blev i 2007 foretaget døraflåsning på Region Midtjyllands psykiatriske afdelinger i 371 tilfælde overfor 240 patienter. Der er på grund af lovændringen i 2007 tale om en markant stigning i forhold til 2006.

Der er i psykiatriloven fra 2007 tilsvarende indført regler, om personlig skærmning, defineret som foranstaltninger, hvor et eller flere personalemedlemmer konstant befinder sig i patientens umiddelbare nærhed. Personlig skærmning må kun benyttes i de tilfælde, hvor det er nødvendigt at afværge, at en patient begår selvmord eller forfølger eller groft forulemper medpatienter eller andre. Personlig skærmning, som patienten ikke har givet samtykke til, og som varer mere end 24 timer, registreres som tvang.
Personlig skærmning blev i 2007 anvendt 37 gange i forhold til 32 patienter på regionens psykiatriske afdelinger.

4.4 Beskyttelsesforanstaltninger

Over for patienter, som utilsigtet udsætter sig selv for væsentlig fare giver psykiatriloven mulighed for at ordinere beskyttelsesfiksering med handsker, stofbælte, fod og håndremme. Beskyttelsesfiksering anvendes altovervejende i forhold til urolige ældre/gerontopsykiatriske patienter. I 2007 blev beskyttelsesforanstaltninger anvendt i forhold til 50 patienter i Region Midtjylland mod 48 i 2006.

5. Patienter omfattet af tvang i 2007 opgjort på afdelingsniveau

Nedenstående oversigt over antal personer omfattet af tvang på de psykiatriske afdelinger i Region Midtjylland i 2007 er udarbejdet på grundlag af Sundhedsstyrelsens publikation ”Anvendelsen af tvang i psykiatrien i 2007”, november 2008. Oversigten er for afdelingerne på Århus Universitetshospital, Risskov suppleret med træk fra Sundhedsstyrelsens database.

Antal personer omfattet af tvang på de psykiatriske afdelinger i Region Midtjylland 2007

	Friheds-berøvelser	Tvangs-behandling	Fiksering og fysisk magt	Beskyttelses-fiksering/ Foranstalt-ninger	Antal indlagte	Antal personer berørt af tvang	Antal personer berørt af tvang i procent
Regionspsykiatrien Horsens	67	19	95	1	458	85	18,6
Regionspsykiatrien Herning	122	17	175	1	538	134	24,9
Regionspsykiatrien Holstebro	51	9	71	1	228	52	22,8
Århus Universitetshospital Risskov (i alt)	330	90	612	49	2326	424	18,2
***Afdeling S*	*99*	*29*	*174*	*0*			
***Afdeling N*	*169*	*60*	*393*	*1*			
***Gerontopsykiatrisk afdeling*	*43*	*13*	*45*	*47*			
***Retspsykiatrisk afdeling*	*0*	*13*	*55*	*1*			
Regionspsykiatrien Randers	85	9	148	1	319	84	26,3
Regionspsykiatrien Silkeborg	58	9	106	0	261	75	28,7
Regionspsykiatrien Viborg	160	36	187	18	724	194	26,8
Børne og Ungdoms-psykiatrisk center	69	19	145	0	329	89	27,1
I alt					5183	1137	21,9

Kilde: "Anvendelsen af tvang i psykiatrien 2007" Sundhedsstyrelsen november 2008. ** Egne træk fra Sundhedsstyrelsens database over tvangstal. Der er mindre afvigelser i forhold til Sundhedsstyrelsens opgørelse i rapporten "Anvendt tvang i psykiatrien 2007.*

Det fremgår af opgørelsen, at der i 2007 forekom betydelige udsving i procentandelen af de indlagte patienter, der var omfattet af tvang efter psykiatriloven. Århus Universitetshospital Risskov og Regionspsykiatrien i Horsens tegner sig med henholdsvis 18,2 % og 18,6 % for den laveste andel patienter udsat for tvang, mens Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center og Regionspsykiatrien i Silkeborg med henholdsvis 27,1 % og 28,7 % tegner sig for den højeste andel patienter udsat for tvang.

Sammenligninger på tværs af afdelinger skal generelt foretages med stor varsomhed. Der er forskelle i afdelingernes patientsammensætning og patienternes opholdstid, ligesom afdelingernes behandling og pleje vil være tilrettelagt forskelligt herefter. Afdelingernes grad af specialisering, personalenormering, personalesammensætning, personalets erfaring og kompetencer, de fysiske rammer mv. må antages at spille en betydelig rolle.

Det skal også bemærkes, at der generelt kan være betydelige udsving i anvendelsen af tvang mellem afdelingerne fra år til år alene som følge af få meget behandlingskrævende patienter.